PIERWSZA ŁAWKA · NAJCZĘSTSZE ZADANIA MATURALNE · PP · JĘZYK POLSKI · MATURA 2027 · POZIOM PODSTAWOWY

C. Język w tekście

Znaczenie wyrazu w kontekście, neologizmy, frazeologizmy, zapożyczenia i kalki, funkcje środków językowych (ironia, pytanie retoryczne, paradoks, metafora, wyliczenie), słownictwo wartościujące, style funkcjonalne, perswazja, innowacja a błąd. Sześć kart: wzorcowe odpowiedzi i zasady oceniania CKE, trening, zadania na poziomie matury, zadania trudniejsze i test w grupach A i B – z kluczem i zasadami oceniania.

Karta	Temat	Zadania
1	**Język w tekście – jak rozwiązywać i jak oceni to CKE** Wzorcowe odpowiedzi, pułapki, rozgrzewka	4 zad. 9 pkt
2	**Język w tekście – trening** Zadania krok po kroku	5 zad. 28 pkt
3	**Język w tekście – zadania na poziomie matury** Polecenia i punktacja jak w arkuszach CKE 2025–2026	4 zad. 9 pkt
4	**Język w tekście – zadania trudniejsze** Dla ambitnych – nietypowe ujęcia tego samego typu	4 zad. 7 pkt
5	**Test: Język w tekście – grupa A** 25 minut · 12 pkt	4 zad. 12 pkt
6	**Test: Język w tekście – grupa B** 25 minut · 12 pkt	4 zad. 12 pkt

JAK KORZYSTAĆ Z ZESTAWU

- Karta 1 pokazuje, jak CKE ocenia ten typ zadań (co daje punkty, typowe uwagi z zasad oceniania) oraz wzorcowe odpowiedzi.
- Karty 2–4 prowadzą od treningu, przez zadania na poziomie matury, do zadań trudniejszych.
- Karty 5 i 6 to równoległy test (grupa A i B) z punktacją jak na maturze.
- Klucz zawiera odpowiedzi, przykładowe realizacje i zasady oceniania w stylu CKE 2026.
- Osobny plik „Powtórka” zbiera wzorce odpowiedzi, typowe błędy ze sprawozdań CKE i test „Sprawdź się”.

Materiał oryginalny – żadne zadanie ani tekst nie jest kopią materiałów CKE. Podstawa programowa LO i technikum w brzmieniu z 2024 r. (Dz.U. 2024 poz. 1019). Wymagania: I.1.4, I.1.6, I.2.3, II.1.1, II.2.1–II.2.2, II.2.4–II.2.7, II.3.3–II.3.4, II.3.6, III.1.2, III.1.4. Częstość na maturze: zadanie o języku tekstu (ironia, neologizm, funkcja impresywna, paradoks, słownictwo wartościujące, tytuł przenośny, terminy naukowe) – w każdym z 9 arkuszy PP 2022–2026, zwykle 0–1 pkt. Do użytku własnego i pracy z własnymi uczniami.

Język w tekście – jak rozwiązywać i jak oceni to CKE

Wzorcowe odpowiedzi, pułapki, rozgrzewka

KARTA 1/6

Imię i nazwisko: ..... Data: ..... Wynik: ..... / 9 pkt

PRZYPOMNIJ SOBIE

- **Pytanie o język tekstu jest w każdym arkuszu PP 2022–2026** – zwykle za 0–1 pkt, czasem jako stwierdzenie w P/F. CKE pytała o: ironię (2022, 2023), środki językowe wyrażające stosunek autora (grudzień 2022), wyliczenia i słownictwo wartościujące (2023), przenośny charakter tytułów (grudzień 2023), paradoks i funkcję impresywną (2024), terminy naukowe (grudzień 2024), czasowniki w 1. osobie liczby mnogiej (2025), funkcję impresywną ze wskazaniem środka (próbna 2026), neologizm znaczeniowy (2026).
- **Wzorzec odpowiedzi:** zjawisko → przykład z tekstu → co znaczy / jak działa → po co (funkcja). Sama nazwa środka to nie funkcja; sam cytat = 0 pkt. W zadaniu o neologizmie CKE nie uznaje odpowiedzi, która podaje tylko nowe znaczenie – trzeba je zestawić z dawnym.

Zjawisko	Na czym polega	Przykład
znaczenie wyrazu w kontekście	wyraz wieloznaczny – wybieramy znaczenie, które pasuje do zdania	*ostra* krytyka = surowa, bezwzględna
neologizm słowotwórczy	nowy wyraz utworzony z istniejących cząstek	*zakupoholik, wideorozmowa*
neologizm znaczeniowy	dawny wyraz otrzymuje nowe znaczenie	*mysz* (komputerowa), *wirus* (w komputerze), *relacja* (w mediach społecznościowych)
zapożyczenie właściwe	wyraz przejęty z obcego języka (w pisowni oryginalnej lub spolszczonej)	*deadline, weekend, mityng*
kalka (zapożyczenie strukturalne)	wyrażenie przetłumaczone dosłownie	*drapacz chmur, robić różnicę, czarny piątek*
zapożyczenie znaczeniowe	polski wyraz przejmuje obce znaczenie	*dedykowany* w znaczeniu „przeznaczony”
frazeologizm	utrwalone połączenie wyrazów o znaczeniu przenośnym	*rzucać grochem o ścianę*; biblizmy i mitologizmy: *wieża Babel, syzyfowa praca*

Środek	Typowa funkcja w tekście publicystycznym
ironia (mówienie odwrotnie, niż się myśli)	ośmiesza, krytykuje, dystansuje; sygnały: udawany zachwyt, cudzysłów, przesada, kontrast z faktami
pytanie retoryczne	nie wymaga odpowiedzi, bo ją sugeruje; skłania do refleksji, wciąga odbiorcę, zapowiada tezę

wyliczenie	pokazuje skalę, nagromadzenie, przypadkowość; buduje obraz
metafora, porównanie	obrazowo ujmuje zjawisko, skraca myśl, oddziałuje na wyobraźnię
paradoks	zaskakujące zestawienie sprzeczności, które okazuje się prawdziwe; skłania do namysłu
słownictwo wartościujące, kolokwializmy	wyrażają ocenę i emocje nadawcy; zbliżają tekst do odbiorcy
tryb rozkazujący, zwroty do odbiorcy, 1. os. l.mn.	funkcja impresywna: nakłaniają, budują wspólnotę autora z czytelnikiem
terminy naukowe	precyzja, wiarygodność, styl naukowy lub popularnonaukowy

- **Funkcje tekstu** (II.3.3): informatywna (świat, fakty), ekspresywna (nadawca, emocje), impresywna, w tym perswazyjna (odbiorca – skłonić do działania lub zmiany zdania), poetycka (forma komunikatu). Pytanie „jak przejawia się funkcja impresywna?" wymaga dwóch rzeczy: celu (do czego autor nakłania) i środka (np. tryb rozkazujący *zadaj sobie pytanie*).
- **Style funkcjonalne** (II.2.2): potoczny (swoboda, emocje, skróty), naukowy i popularnonaukowy (terminy, precyzja, bezosobowość), publicystyczny (ocena, perswazja, środki obrazowe, kolokwializmy obok słownictwa książkowego), urzędowy (schematy, formuły), artystyczny. **Moda językowa** (II.2.4): nadużywanie modnych słów i zapożyczeń, często dla prestiżu – oceniamy, czy zapożyczenie nazywa coś nowego, czy tylko wypiera polski odpowiednik.
- **Innowacja a błąd** (II.3.6): innowacja jest zamierzona i ma funkcję (żart, obrazowość, perswazja – np. przekształcone przysłowie w haśle księgarni); błąd jest niezamierzony i niczemu nie służy (np. *wywrzeć rolę* – pomieszanie dwóch związków: *wywrzeć wpływ* i *odegrać rolę*; takie pomieszanie nazywa się kontaminacją – to termin z zakresu rozszerzonego).

PRZYKŁADY Z WYJAŚNIENIEM

Przykład 1. Uzasadnij, że wyraz *mysz* w zdaniu *Kliknij myszą w ikonę* jest neologizmem znaczeniowym.

Wyraz *mysz* od dawna oznacza małego gryzonia. Wraz z rozwojem komputerów otrzymał nowe znaczenie – urządzenia do sterowania kursorem (nazwa powstała z podobieństwa kształtu). Nie utworzono nowego wyrazu, tylko dawny wyraz zyskał nowe znaczenie.

Za co CKE daje punkt: za zestawienie dawnego i nowego znaczenia. Sama odpowiedź „to urządzenie komputerowe" – 0 pkt.

Przykład 2. Wyjaśnij, na czym polega ironia w zdaniu: *Wspaniale! Zamknięto jedyną bibliotekę w dzielnicy, żeby zrobić kolejny parking.*
Nadawca udaje zachwyt („Wspaniale!"), a w rzeczywistości ocenia decyzję negatywnie – kontrast między pochwałą a faktem (utrata biblioteki dla parkingu) ośmiesza priorytety władz.
Jak myśleć: zapytaj, czy autor naprawdę tak uważa. Jeśli słowa mówią „dobrze", a sytuacja pokazuje „źle" – to ironia. Wyjaśnij, co autor krytykuje.

Przykład 3. Wyjaśnij, jak w haśle *Nie czekaj do jutra – zapisz się na kurs pierwszej pomocy już dziś. Może właśnie ty uratujesz komuś życie.* przejawia się funkcja impresywna.
Nadawca nakłania odbiorcę, by zapisał się na kurs. Służy temu tryb rozkazujący (*nie czekaj, zapisz się*) i bezpośredni zwrot do odbiorcy (*ty uratujesz*), który sprawia, że czuje się on osobiście odpowiedzialny.
Za co CKE daje punkt: za cel (do czego nakłania) i trafnie wskazany środek językowy.

Przykład 4. Określ znaczenie i funkcję frazeologizmu w zdaniu: *Walka z bałaganem w piwnicy okazała się syzyfową pracą.*
Syzyfowa praca (mitologizm – od Syzyfa, który bez końca wtaczał głaz na górę) to daremny wysiłek, który trzeba wciąż zaczynać od nowa. Frazeologizm obrazowo i z humorem podkreśla bezskuteczność sprzątania.

ZADANIA

Zadanie 1. Przyporządkuj przykładom zjawisko językowe. Wpisz literę: a) neologizm słowotwórczy, b) neologizm znaczeniowy, c) zapożyczenie, d) frazeologizm. ___ / 4 pkt

1. zakupoholik	a) neologizm słowotwórczy
2. wirus (w komputerze)	b) neologizm znaczeniowy
3. weekend	c) zapożyczenie
4. wziąć nogi za pas	d) frazeologizm

1 ____ 2 ____ 3 ____ 4 ____

Zadanie 2. W którym zdaniu wyraz *ciężki* ma znaczenie przenośne? Wybierz właściwą odpowiedź spośród podanych. ___ / 1 pkt

A. Walizka jest za ciężka dla dziecka.
B. Ciężki kamień leżał przy drodze.
C. Mieliśmy dziś ciężki dzień w pracy.
D. Kupiliśmy ciężki dębowy stół.

Zadanie 3. Oceń prawdziwość zdań. Wpisz P (prawda) albo F (fałsz). ___ / 3 pkt

1. Pytanie retoryczne nie wymaga odpowiedzi, bo ją sugeruje.	**P**	**F**
2. Ironia polega na mówieniu wprost tego, co się myśli.	**P**	**F**
3. Słownictwo wartościujące wyraża ocenę nadawcy.	**P**	**F**

Język w tekście – trening

Zadania krok po kroku

KARTA 2/6

Imię i nazwisko: ..... Data: ..... Wynik: ..... / 28 pkt

Zadanie 1. Przeczytaj tekst i wykonaj zadania.

___ / 10 pkt

Szybki call w sprawie deadline'u

[1] Mój znajomy pracuje w dużej firmie. Kiedy opowiada o swoim dniu, mam wrażenie, że słucham tłumaczenia, które ktoś przerwał w połowie. Brzmi to jak szyfr. „Rano miałem calla z klientem, potem brainstorm z teamem, a na koniec dostałem feedback do prezentacji. Muszę to dowieźć przed deadline'em, najlepiej asap". Po polsku zostały w tym zdaniu głównie spójniki.

[2] Taki sposób mówienia ma już swoją nazwę: korpomowa. Od dawna zauważa się, że w wielu biurach angielskie słowa wypierają polskie odpowiedniki, choć te istnieją i mają się dobrze. „Spotkanie" brzmi zbyt zwyczajnie, więc mówi się „mityng"; „termin" – zbyt urzędowo, więc „deadline". Nazwa brzmi żartobliwie, ale zjawisko jest całkiem poważne: kto nie zna tego słownika, czuje się na zebraniu jak cudzoziemiec we własnym kraju.

[3] Do tego dochodzą kalki, czyli wyrażenia przetłumaczone słowo w słowo z angielskiego. Nowy projekt „robi różnicę", choć mógłby po prostu coś zmieniać, a sala na drugim piętrze jest „dedykowana" spotkaniom, choć po polsku dedykuje się raczej wiersze i piosenki. Problemów się nie rozwiązuje, tylko się je „adresuje", jakby były listami.

[4] Skąd ta moda? Angielski jest językiem międzynarodowych firm, więc część słów przychodzi razem z procedurami i programami komputerowymi. Niektóre naprawdę się przydają – trudno o zgrabny polski odpowiednik słowa „laptop", a informatycy bez angielskich terminów nie porozumieliby się z kolegami z innych krajów. Częściej jednak obce wyrazy mają sprawić wrażenie, że mówiący jest nowoczesny, zajęty i ważny. Brzmi to przecież znacznie poważniej: „jestem zawalony callami" niż „dużo dziś rozmawiam przez telefon".

[5] Nie jestem purystą, który chciałby zamknąć granice języka – sam zresztą łapię się czasem na słowie „feedback". Polszczyzna zawsze przyjmowała obce słowa – z łaciny, francuskiego, niemieckiego – i dobrze na tym wyszła. Warto jednak zadać sobie pytanie: czy mówię tak, bo tak jest jaśniej, czy dlatego, że tak wypada? Bo jeśli nikt już nie pamięta, że „deadline" to po prostu termin, to może czas przestać się spieszyć – i zacząć mówić po polsku.

Tekst przygotowany do zestawu.

1.1. Wyjaśnij, jakie znaczenie ma w akapicie 1. czasownik *dowieźć* (*Muszę to dowieźć przed deadline'em*). Nazwij zjawisko językowe, które tu zachodzi.

___ / 2 pkt

PIERWSZA ŁAWKA

1.2. Przyporządkuj wyrażeniom z tekstu rodzaj zapożyczenia. Wpisz literę: a) zapożyczenie właściwe, b) kalka, c) zapożyczenie znaczeniowe. ___ / 4 pkt

1. deadline
2. robić różnicę
3. dedykowana (sala)
4. call

a) zapożyczenie właściwe
b) kalka (dosłowne tłumaczenie)
c) zapożyczenie znaczeniowe

1 ____ 2 ____ 3 ____ 4 ____

1.3. Wyjaśnij, na czym polega ironia w zdaniu z akapitu 4.: *Brzmi to przecież znacznie poważniej…* Wskazówka: zastanów się, czy autor naprawdę uważa, że obce słowo brzmi lepiej. ___ / 1 pkt

1.4. Podaj dwie przyczyny mody na korpomowę wymienione w akapicie 4. Wskaż, którą z nich autor uznaje za uzasadnioną. ___ / 2 pkt

1.5. Wyjaśnij, jaką funkcję pełni pytanie *czy mówię tak, bo tak jest jaśniej, czy dlatego, że tak wypada?* w akapicie 5. ___ / 1 pkt

Zadanie 2. Zastąp zapożyczenia w nawiasach polskimi odpowiednikami. ___ / 4 pkt

1. Proszę o _____ (feedback) do piątku.
2. O dziesiątej mamy _____ (meeting) z dyrekcją.
3. Nie przekraczajmy _____ (deadline'u).
4. Zadzwoń do mnie _____ (asap).

Zadanie 3. Przyporządkuj frazeologizmy do właściwej kolumny. Wpisz je w tabelę. ___ / 6 pkt

syzyfowa praca wieża Babel puszka Pandory manna z nieba pięta achillesowa syn marnotrawny

mitologizmy	biblizmy

Język w tekście – zadania na poziomie matury

Polecenia i punktacja jak w arkuszach CKE 2025–2026

KARTA 3/6

Imię i nazwisko: ..... Data: ..... Wynik: ..... / 9 pkt

Zadanie 1. Przeczytaj tekst i wykonaj zadania.

___ / 5 pkt

Święto pełnego koszyka

[1] Jeszcze kilkanaście lat temu mało kto w Polsce słyszał o czarnym piątku. Dziś trudno go przeoczyć. Już na początku listopada skrzynki mailowe zapełniają się wiadomościami z czerwonymi procentami, a w sklepach pojawiają się plakaty zapowiadające „wyprzedaż roku". Reklamy przekonują, że to jedyna taka okazja, choć podobne zapowiedzi słyszymy także przed świętami, w styczniu i latem. Zwyczaj przywędrował ze Stanów Zjednoczonych, gdzie piątek po Święcie Dziękczynienia od dawna otwiera sezon przedświątecznych zakupów.

[2] Wystarczy kilka kliknięć, by koszyk – ten wirtualny, który nikomu nie ciąży w dłoni – wypełnił się po brzegi. Słuchawki, bo tanie. Trzeci sweter, bo „minus czterdzieści procent". Robot kuchenny, bo może kiedyś upieczemy chleb. Zegar na stronie odlicza minuty do końca promocji, a komunikat „zostały tylko dwie sztuki!" przyspiesza bicie serca. Po kilku dniach kurier przynosi paczki, a my czasem nie pamiętamy, co właściwie zamówiliśmy.

[3] Cóż za wspaniały wynalazek! Po raz pierwszy w dziejach można oszczędzać, wydając pieniądze. Jeszcze lepiej kupić dwie sztuki, bo druga jest za pół ceny. Im więcej kupimy, tym więcej „zaoszczędzimy" – tak przynajmniej wynika z podsumowania zamówienia, które skrupulatnie wylicza sumę rabatów. Szkoda tylko, że konto bankowe liczy inaczej.

[4] Sklepy wiedzą, co robią. Presja czasu, obietnica wyjątkowej okazji i obawa, że inni nas ubiegną, sprawiają, że decyzje podejmujemy szybciej, a myślimy mniej. Szybka decyzja jest dla sprzedawcy najlepsza – dla kupującego rzadko. Nieprzypadkowo przyciski zakupu są duże i kolorowe, a warunki zwrotu – drobnym drukiem. Czarny piątek dawno przestał być jednym dniem – rozciągnął się na „czarny tydzień", a czasem na cały listopad. Okazji, która trwa miesiąc, trudno nazwać okazją.

[5] Czy to znaczy, że trzeba omijać promocje? Nie. Rozsądny zakup po niższej cenie to po prostu dobry zakup. Zanim jednak klikniesz „zamawiam", zadaj sobie jedno pytanie: czy kupiłbyś tę rzecz, gdyby nie była przeceniona? Jeśli odpowiedź brzmi „nie", zamknij kartę. Najlepsza okazja to czasem ta, z której nie skorzystasz.

Tekst przygotowany do zestawu.

1.1. Uzasadnij, że wyraz *koszyk* użyty w akapicie 2. jest neologizmem znaczeniowym.

___ / 1 pkt

1.2. Wyjaśnij, na czym polega ironia zastosowana w akapicie 3.

___ / 1 pkt

Podgląd • Pierwsza Ławka

1.3. Na podstawie tekstu *Święto pełnego koszyka* Oceń prawdziwość podanych stwierdzeń. Wybierz P, jeśli stwierdzenie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe. ___ / 2 pkt

1. W akapicie 2. zastosowano wyliczenie, które pokazuje przypadkowość kupowanych rzeczy.	**P**	**F**
2. W akapicie 1. autor posługuje się wyłącznie słownictwem nacechowanym emocjonalnie.	**P**	**F**
3. Wyrażenie *czarny piątek* jest dosłownym tłumaczeniem nazwy angielskiej.	**P**	**F**

1.4. Wyjaśnij, w jaki sposób ostatni akapit tekstu oddziałuje na odbiorcę. Wskaż środek językowy, który temu służy. ___ / 1 pkt

Zadanie 2. Określ stosunek autora tekstu *Święto pełnego koszyka* do zakupowej gorączki czarnego piątku. W uzasadnieniu uwzględnij dwa środki językowe zastosowane w tekście. ___ / 2 pkt

Zadanie 3. Dokończ zdanie. Wybierz właściwą odpowiedź spośród podanych.
Zdanie *Okazji, która trwa miesiąc, trudno nazwać okazją* (akapit 4.) pełni w tekście funkcję ___ / 1 pkt

A. cytatu z reklamy sklepu internetowego.

B. pointy, która podważa obietnicę wyjątkowej okazji.

C. pytania retorycznego skierowanego do czytelnika.

D. definicji słownikowej wyrazu *okazja*.

Zadanie 4. Który opis najtrafniej charakteryzuje tytuł *Święto pełnego koszyka*? Wybierz właściwą odpowiedź spośród podanych. ___ / 1 pkt

A. Tytuł ma charakter przenośny i ironicznie nazywa dzień zakupów świętem.

B. Tytuł ma charakter dosłowny i informuje o święcie państwowym.

C. Tytuł zawiera termin naukowy z dziedziny ekonomii.

D. Tytuł jest cytatem z hasła reklamowego sklepu.

Podgląd • Pierwsza Ławka

CO JESZCZE JEST W ŚRODKU

Matura 2027 z polskiego (poziom podstawowy) – najczęstsze zadania: Język w tekście

Podgląd pokazał 8 z 25 stron. Pełna wersja: 25 stron A4, PDF do druku i DOCX do edycji.

- Karta 1: Język w tekście – jak rozwiązywać i jak oceni to CKE – 4 zadania, 9 pkt
- Karta 2: Język w tekście – trening – 5 zadań, 28 pkt
- Karta 3: Język w tekście – zadania na poziomie matury – 4 zadania, 9 pkt
- Karta 4: Język w tekście – zadania trudniejsze – 4 zadania, 7 pkt
- Karta 5: Test: Język w tekście – grupa A – 4 zadania, 12 pkt
- Karta 6: Test: Język w tekście – grupa B – 4 zadania, 12 pkt Karta 1 pokazuje, jak CKE ocenia ten typ zadań, i wzorcowe odpowiedzi.

Kup pełną wersję – plik od razu na e-mail
pierwszalawka.pl/material/matura-2027-polski-podstawowa-najczestsze-zadania-c-jezyk-w-tekscie